

ТРЕТИ МАРТ

ТРЕТИ МАРТ

На този ден, велик и свят,
възкръсна българският дух отново
и като чист, кристален цвят,
победно звънна българското слово.
Земята на достойни синове,
на Аспарух, Борис и Калоян,
обсебвана от злото векове,
отново гордо и свободно заблестя!
Но тази свобода не беше дар,
за нея Ботев, Левски, Караджата,
и още хилядите знайни и незнайни,
отдадоха живота си в предплата.
Въстанието през април не бе позор,
а паметник за доблест и геройство,
Европа изненадана отвърна взор
от фанатизма на османското войнство.
Със Шипка редом, Перуцица и Батак,
блестят със славата на красотата,
не ще обсеби името им свято мрак,
на свобода изстрадана са те цената.
И ненепразно българка една
Априлско знаме със любов уши,
да, Райна Княгиня бе тази жена,
и от нейното знаме свободата се роди!

Кръстина Тодорова

175 ГОДИНИ ПЕТЪР ИВАНОВ

Петър Иванов Иванов (Даскал Петър Иванов) е български поет, преводач, публицист, просветител, е роден през октомври 1847 г. в Стара Загора, където завършва началното си образование. После е изпратен в Белград, там завършва VI клас и постъпва в Духовната семинария (1864-1870). Участва във Втората българска легия. Учителства в родния си град (1871-1872), Сливен (1872), Карнобат (1873) и отново в Стара Загора (1873-1875). Участва в подготовката на Старозагорското въстание (1875) и Ап-

рилското въстание (1876). Заради това е съден - забранено му е да учителства в пределите на Турската империя. През 1876 г. заминава за Цариград, където жена му е назначена за учителка на българчетата в Ортакой. Руско-турската война го заварва в Цариград. След Освобождението заема различни административни длъжности, търговски консул е на Серес. Сътрудничи с дописки, статии, рецензии, стихове на в. „Македония“, „Право“, „Шутош“, „Напредък“, „Зорница“, на сп. „Читалище“, „Училище“, „Ден“, а след Освобождението - на сп. „Наука“ (Пловдив), „Искра“ (Шумен), „Български преглед“, „Периодическо списание“, във в. „Марица“, „Южна България“, „Илюстрация светлина“ и др. Автор на „Стихотворения“ (1875, Цариград), драмата в 3 д. „Апостоли на свободата“ (1884, Пловдив), мемоарите „Възпоминания от разбърканите времена“ (1884, Пловдив), „Песни из българската история“ (1890, 1891, Видин), „Баща“ (1901, Шумен), „Долу Румелия!“ (историческа брошура, 1906), „Български триумф“ (1885-1910; „Нашите обществени недъзи и превъзпитанието на младото ни поколение“ (реч, 1915, Стара Загора), „Въздишки и сълзи. Стихотворения“ (с предговор от Иван Хаджихристов и Иван Мирчев, 1925, Стара Загора). Член на Българското книжовно дружество (дн. БАН) от 1884 г. Умира на 02.02.1927 г. в Стара Загора.

/ на стр. 2/

Уважаеми
старозагорци,

3 март 1878 г. е една
от датите, светещи
силно в българската
история,

за да ни напомнят във времето
за непримиримия дух на нашия
народ, за националните идеали,

за обичта към Родината.

Смисълът на Свободата – отвоювана, изстрадана,
истинска, и днес е кауза, която всеки от нас носи в
себе си. Сплотеност и единомислие са ни нужни и
в наши дни, за да вървим с високо вдигната глава по
стъпките на хилядите родолюбци, защитавали през
вековете България. Подвизите на героите не може да
бъдат забравени – те са мерило за доблест, за чест.

Нашето наследство е богато, нека заедно го
съхраняваме и предаваме напред за поколенията,
но не като дълг, а като мисия, идваща дълбоко от
душата, копнееща чиста и свята република.
Поклон пред героите – знайни и незнайни!

Честит Национален празник, българи!

Живко Тодоров
Кмет на Община Стара Загора

ДАСКАЛ ПЕТЪР ИВАНОВ

МОЛИТВА

О, чуй ме, Боже, тебе се моля,
с искрени думи ази говоря:
тебе изказвам моите жалби,
ти виждаш сички хорски неправди.
Тебе се моля ази смирено
сутрина рано и секидневно:
милостив други не се намира
моите думи той да разбира.
О, дай ни, Боже, таквази сила,
във света дето не се намира,
българи сички в едно да свърже -
послушай, Боже, послушай бърже!
Съгласно сички напред да тръгнат,
от сян дълбоки те да се мръднат,
много са, Боже, о, много спали
и доста назад бедни остали.
О, гръмни, Боже, ти гръмогласно,
гласът ти да се прочуе ясно;
ветрове силни да го развеят
българи-братя дето живеят.
Да се обикнат братски любезно,
да се прегърнат Български, нежно:
доста е било разпри, раздори,
враждата сякой мъжки да гони!
Прости, Боже, грехове тежки,
ти виждаш наше сълзи горещи;
о, дай ни твоята божия сила,
любовта във нас да владее мила.
Това се святити смирено моля,
с искрени думи ази говоря:
милостив други не се намира
моите жалби той да разбира.

ЛЪЖЛИВИ ПАТРИОТИ

Малко има във този свет
хора верни, примерни.
Други не намира човек,
освен подли, неверни.
Сякой себе представява
за най-искрен и почтен,
но предател си остава
в нужно време, някой ден.
Лъстители, се покрити
зад отечествени зид,
вършат дела нехвелити,
без да имат капка стид.
Се се хвалят, че обичат
отечество, мили дом,
родолюбци се наричат
сал при винце и при ром.
Други мъртви, оказани,
че са живи не знаят,
не при вино, не пияни,

МИЛА МОЯ

Мила моя, мила моя,
колко те обичам,
любовта си с тези думи
искрено изричам:
от глава ми до небето
колко е високо;
тъй ми лежиш, мила моя
в сърце на дълбоко.

«АЗ СЪМ ВСИЧКО, КОЕТО СЛЕД МЕН ЩЕ ОСТАНЕ» СТОЙЧО МАДЖАРСКИ

Мое последно пришествие,
моя първа надежда,
как ще дойдеш?
Като огромна вълна,
като Витър пустинен?
Или като сила, непозната за нас,
простосмъртните?...
Няма спасение...
Ти, нош, приюти ме –
плаках под южни съзвездия,
на звездата Полярна се молих...
И в пещерата, по-тъмна от мрака,
с най-тънката кост от моята риба
рисувах залези и розови утрини,
скорци и пчели,
прозорците тъжни
на заглъхнали къщи.
Няма спасение...
О, богове,
защо ме излъгахте? –
Отдавна ковчегът на Ной
е отплувал за някъде...

ЗАВЕЩАНИЕ

Тревницата от плочника вземете.
Часовника със нямото махало.
Вземете ми и детското моливче,
напукано от тъжните ми пръсти –
с него във една ужасна вечер

Румен

Стоянов

Не възнамерявам да сторя обстоен преглед на първия според втория, моята цел е скромнейша: ще

надвърна в „Марксизмът и въпросите на езикознанието“, ибо негов съчинител е самси Вождът на трудовото човечество, сиреч Бащата на народите, още по-сиреч Йосиф Висарионович, абе самси Сталин (Издателство на Българската комунистическа партия, 1956 г., пето издание, с. 52, без отбелязан преводач, 15 000 бройки). Там с як сърнетуп чета:

„Следователно диалектите и жаргоните представляват клонок от общонародния национален език, лишени от каквато и да е езикова самостоятелност и обречени на жалко съществуване. Да се мисли, че диалектите и жаргоните могат да се развият в самостоятелни езици, способни да изместят и заменят националния език - значи да се изгуби историческата перспектива и да се отстъпи от позицията на марксизма“ (с. 12).

На страница 20-а, сякаш нарочно подсилвайки горното, Кормчията, отново, както винаги неотменимо, заявява: „б) наличието на диалекти и жаргони не отрича, а потвърждава наличието на общонароден език, клонок на който са те и на който те са подчинени“.

Значи самси върховният владетел на не какво да е, а на сталинизма, изключва каквато и да била възможност диалект да стане език, становище, изложено кратко, ясно, убедително, непреклонно и неопровержимо, в кратце: по сталински. Отговаряйки на въпроси от безмислен

нарисувах пътя до звездите...

И двата ми сандала изкривени,
притихнали до прага ми,
вземете.

Дано да се разчуе из тълпата,
че съм си откупил свободата...

Стой до мен!...

Докато месецът

кацне на Градището,

преди пак

да поеме към

Великото нищо...

Стой до мен!...

Докато пламъкът

от тавана

угасне в печката

и мракът се втурне

прозореца ни

да изрисува...

Докато

вягърът свири.

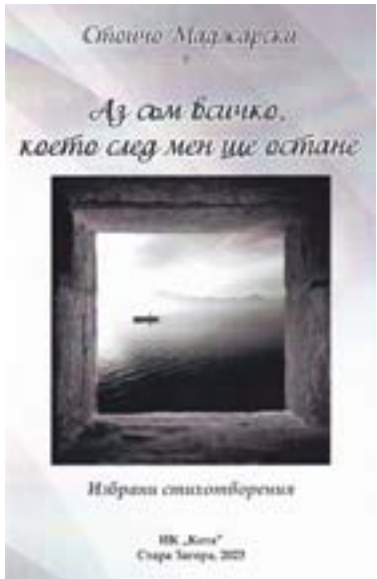
Докато

снегът ни затрупа

и останем

без посока

и дири...

Поетът с дъщеря си Живка Стойчева

На 22 февруари 2023 г. в с. Казанка, Старозагорско, се състоя представянето на новата стихосбирка - избрани стихове, на

поета Стойчо Маджарски (1939 - 2022) «Аз съм всичко, което след мен ще остане». Книгата излиза със спомоществателството на Фондация «Космос - Димитър Брацов» - Златен фонд, инж. Иван Рашовски, управител на «Колор пласт»-Стара Загора, Кметството село Казанка и приятели. Редактор е Таньо Клисуров. На тържеството присъства членове на Дружеството на писателите, които споделиха спомени за поета. Елка Михайлова - кметски заместник, Живка Стойчева дъщеря на поета и съпругата му Танка Стоянова благодариха на издателите на книгата и на гостите. ЛГ

МАКЕДОНИЗЪМ И СТАЛИНИЗЪМ

запитвач, най-товарещият измежду товарещите заявява (20.6.1950, в. „Правда“): от диалект/и не може да бъде изведен език. А тъкмо по него време во иженарицата братска (!!) Югославия и по-точно в нейната съставна република Македония се вихри лют, свиреп, обилно кървав македонизъм: усилено, бързешком и бързешката, урбулешката, безогледно, погизвайки всяка езиковедска истина, кальпеше се езикот. От къде бе он пръкнат ли? Незаситими сърбошовинисти и бивши българи, вече неистови майкопродавци, избабуваха недоносчето (не седмаче, а августаче, 2.8.1944) от какво? Е как от какво, мчи от български югозападни говори. Бре, значи диалекти бяха прекроени в национален език: македонистите остраха, грешка човешка, опровергаха непогрешимата Сталинова постановка. Из тях години за подобно сгизване на идейния лук, че и за далеч по-малка простътка, хвърчаха глави. Пък досегателно македонизма не би. Мигар скопските езикотворци знаеха повече от Стопанина на SSCP (една шеста от прилапана световна супа, извинете, суша? Притурим ли във вид на хранителна добавка и евро-азиатския подопечен соцлагер, плочта става непомерна).

Вмислим ли, стигаме до единствения възможен - двосен - извод: или в тая точица (от диалект не става език) чичко Стоманен грешил, бе как?!, или он благодушно е замислял со всевиждащите свои очи, та: я си пишувал как в Москва, а вие тамо в Скопие сторвайте го езикот. Како тако? Нали кремълският Стопанин дори да иска, пак не може събка? Сиреч диалект не може да роди език, още по-малко език. Пък в Повардарското сторено бе обратно: нарочен бе език самостоятелен, независим, гаче вол се отдели, пръч се окози, котка се окучи. Как да я разбираме тая езиковедска пушница? Сталин заявява, и то в „Правда“, нет, а чиличета нам кви думат аде бе, я си глей водката, гладът си мустако, пафкай си

дулето, ние правиме шчо сакаме, остави я тая, дека от диалект не ке биде язык, она е за баламурици, ние сме тирикати, гяволимие, а и пари вземаме.

Друга, тоже моя хипотенуза: тая всичката е мижки да те лажем, я теоретически разтягам докумета, вие тамка си гласете кво ви требе, няма да ви тегля ушите, че жумим великодушно, по най-другарски, ни съм чувал, ни съм чувал, дека во Южните Балкани вършат противното на мърлейните мои слова: я че кротинко си запущам ушите езиковедски, марксистически, сталинически, идеологически, па всякаквически, а вие ковете си го языкот. Излиза (и на българите бугари много яки чепат им влиза) не мегледай какво правя (склапим разрешително очета), чети какво пиша. Пълната разминавка между думи, ако ще би Сталинови, и дела македонистки препотвърждава нашите стародавни поговорки от лаф не става пилаф: дума дупка не прави.

Ред е и моя смиреност да отпери някой въпрос във вид на запитване. BeKaПе-то обнародва поне петкратно трудаца Сталинов, сборно в десетки хиляди бройки, никой ли от Политбюро и ПеКа-то не е видал, че според Върховния: от диалект не може да произлезе никъф език? Ако не, как, как, как пропуснали са го? Умишлено или случайно? Шо за височайши ръководители са, они требе да попиват всеки Сталинов изказ, от сян да ги събудни, пак трябва да я в скоропоговорка повторят. Ако са прочели тая за език и диалект (как няма, шом я отпечатват петкратно?), значи също тургат си текенесни очила пред иначе върло бдителни оценца и си трайкат, сякаш бълха в гащи, относно умопомагачелната истина, че под носовете им диалект, пахта-пухта, хайда-хуйда, снася език. Впрочем постъпват като истински сталинисти, последват светлия и въдъновяващ, задължаващ пример: мანი ги онез писаници, геополитическите нужди са нещо свършено различно, за тях перо не важи.

Йордан Атанасов - на 80

ПРЕДИ ДА ТРЪГНА

Из поемата „Семето на градинаря“

Изтръгнат от далечното селце на Мизия,
без корен, но в сърцето на Европа
в градчето Брауншвайг баща ми
зеленчуци сеел и браздил.
Димял фитилът на войната...
И кой ще го запали – кой?
Било въпрос на месеци, на дни.
Баща ми – Градинарят, не разбирал
световните пазари и вражди.
Той хвърлял семе, пилел бира, стоката поил.
А вечер все сънувал Янтра
и нашите хълмисти равнини.

Редят се хладни зими с грохотни лета.
А Хитлер вече е започнал страшната война.
Заченат вече съм и аз
от семето на Градинаря. И пътувам,
и сънувам как, преди да се родя,

Васил Василев - на 75

СЪС ЗАТВОРЕНИ ОЧИ

Бетовен, Трно № 6 за пиано, цигулка и виолончело
или Соната за цигулка на Равел,
Фантазия за две пиано от Шуберт
или Моцарт, в ре минор концерт –
Музика такава когато зазвучи,
слушаме смирени и щастливи със затворени очи!..

Боготворим хубавата жена...

Вдъхновени от нейната красота
възпяваме небосвода и звездите
и заживяваме в света на мечтите.
Душа и тяло копнеят и страдат,
устремени към любовната наслада –
като озарени от слънчеви лъчи,
един на друг се отдаваме със затворени очи!..

И вярващият, пред олтара коленичил,
Молитвата открива със затворени очи.
Докоснем ли винаги отлежало със език,
Очите затваряме, сякаш омаяни от носталгичен миг.

Когато спре животът и навеки замълчим,
защо ли близките ни изпращат със склопени очи?..

...Къде се крие смисълът на всичко това?

Във въображението на човешката глава
или в някоя точка от вселенския ред...
Ще научим ли някога жадуваният отговор?..

Худ. Иван Бочев, Графика

ПРЕД ОГЛЕДАЛОТО

Пред огледалото изправени се правим на красиви,
сякаш сме се възкачили на сцена театрална...
Докарваме се да ни видят другите такива,
и сами се възхищаваме на образа си огледален.

Един срещу друг двама сме застанали,
а всъщност един и същ е всеки.
Гледка на огледалото сме станали,
а погледите ни – отражение на човека.

Това е мястото единствено и непонятно,
където напред гледаме – назад виждаме...
Тук можем с духом да се възвишим или обратно
и неща от миналото ни да заприияжат...

Карта географска можем да видим
На своето израстване, на мечти несбъднати,
На любови възлупащи от младостта ни свидна
И тъга по онова, което е могло да бъде.

...Защо ли по стръмнината на годините напреднали,
Пред огледалото заставаме все по – рядко?..
Преваляли билото на живота, приседнали,
докарваме се и се гласим за време все по-кратко!..

Наскоро мама се спомина.
Като свещица тя угасна във съня си
и виждам - в дъщеря ми Таня се повтаря,
защото няма залез – има приближаване.
Как нисам - Син на Градинаря,
всичките до мен да събера:
далечните ми братя, майка ми, баща ми...
Да събера кръвта семейна, думите на всеки,
преди да тръгна на гурбет и да замина
към Вселенските полета и градини.

Останалото ще дозасей синът ми...

ХИБЕРНАЦИЯ

Големият студ приближава.
Там - в горната стая,
със доли населена,
мъхави криви слънца,
ще видиш мухите,
тавана и ъгъла южен.
Застинали плътно -
семки забити в слънчогледова пита.
Не дишат, сънуват пролетта.
Сънуват.

ПИСМО

Това да ми остане до дните сетни:
какви награди, думи силни и конфети...
Над моя стих една жена е плакала!
Не бих го вярвал, не съм го чакал.

Но факт е: писа ми жената чужда,
че все едно за нея точно бил написан,
че в този миг от него имала е нужда.
Издигнал съм духа й,
без да съм го искал...

ПРОЗЕРЕНИЯ

Звън камбанен самотата ми разбива,
във простора взорът ми се ресе...
Птици волни среброзвънко пент
и пчели във хор бръмчат красиво.

Не обичам в гръмки стихове и книги
да описвам греховете мои земни –
предпочитам в облаците да изчезнат,
вместо във душата ми вълни да вдигат!..

...Мургава жена ме приближава –
форми напрацели, пъклени очите...
Озарява ме със блясък във косите
и мъчение за волята ми става!

След усмивката нелепа, поглед страстен...
Любовта е като крепката напитка -
колкото от нея повече изпием,
толкова ни още жаждата нараства!

...За страхливците е моралът! Зная вече –
От жената всеки мъж откъсне ли се,
бързо загубява... Щом меракът липсва,
и грехът за него е копнеж далечен!

КЪМ МЪЖЕТЕ

Обичай и бъди обичан
всеки ден и всеки час!
Пред Любовта те коленичи,
както пред икоността!
Любовта е извор на живота
и опора в труден миг!
Крила ни дава Тя за полет
и копнеж за подвиг велик!

Обичай и бъди обичан
В тъмна нощ и в светъл ден!
Любовта с мечти ще те очичи
и ще се чувстваш възроден!

...Обичта е нужна на човека,
както въздуха за живо същество!
Без Любов не издъхва кротко всеки,
както без корен вехнат цвете и дърво!

Валентин Дончевски е подвластен на няколко музи. Той е художник, поет, писател и музикант. Живее и твори в Стара Загора и вече има издадени пет стихосбирки, една книга с есета и стихове и една книга само с есета. Художникеският и музикалният му талант дават отражение върху стиховете и прозаичното му творчество.

„Отлагам вечността“ е новата стихосбирка на Валентин Дончевски, която е събрала стиховете му от последните две години. Той живее в родния си град и родния си край, защото е съдбовно привързан към него и това изразява в поезията си. Тази непринудена обич извира от сърцето и душата му и в редица стихотворения той изразява тези чувства. Още първият стих-рефрен от сборника „Моята Стара Загора“ разкрива топлото, сърдечно отношение на поета към родния град. Това е съкровен израз на една неподправена любов, проверена и устояла във времето, искрена и чиста. Затова ние му вярваме и сме убедени, че това не е просто декларация, а изживяно и преживяно чувство, връчване завинаги. Поетът не преиграва, защото е автентичен. Лирическият герой е „влюбен“ в родния град. Където и да странства физически или духовно, той винаги ще се връща в родния град и край, ще му бъде верен. Подобно на гения Ботев и неговите стихове „Там, дето аз съм порасъл/ и първо място засукал“. Драматичната, трагична понякога, но горда история на Стара Загора са и неговият гордост и поклон. Мирисът на липите и фигурите на големите старозагорски поети са незаличими в съзнанието и паметта му. „Тук“ е завръщане с любов в родния град.

За главния тонос на Стара Загора Аязмото става дума в едноименното стихотворение. С перо на художник Валентин Дончевски е обрисувал прекрасната природа с кипарисите, които „говорят с облаците“ и го правят да се чувства „ням от свобода“. Той наблюдава и се възхищава на тинтявата, синия камък, двата гълъба. Стрени се да изрази цялата красота, изпаднал в захлас, чувства се като „спянят език/ от красота“, защото думите не му достигат да изрази обсебелите го чувства. Описанието на Аязмото продължава и в „Сбъдване едно от много“.

Вероятно и любовта Валентин Дончевски е срещнал в родния град, затова тя е чиста и неосквернена. В „Апотеоз“ лирическият герой изповядва: „Жена си и/ е предостатъчно“. Няма клетви, величаене, идеализиране и превъзнасяне на любимата, за него това просто е мечтаната жена. В „Логично“ „Високата любов/ иска живот за живите“. В „Слънчево“ авторът отправя посланието, че сред най-важните и необходими чувства на човека е Любовта:

Ако бях жена,
щях да отмъстя
заради целия свят
на лъжата, в която загива Любовта,
истинската и вечната.

За поета любовта е съкровение, а лъ-

ПОЕЗИЯ СЕ ПИШЕ, КОГАТО Е НАЙ-ТРУДНО

жата я убива. Любовта е в центъра и на „Безкрайно близо“. Любовта при лирическият аз е конкретизирана в „На Тая“ – съпругата и любимата. Чувството в стихотворението е кристално чисто. Поетът съзнава, че на любовта не са необходими високи думи, а по-скоро мълчание, искрени и дълбоки чувства. В „Син“ Валентин Дончевски изразява бащината си обич и завършва стихотворението впечатляващо:

Обичам те, детето ми,
и знам,
не мога никак да по-
мога.

Сред най-добрите характеристики и особености на поезията на Валентин Дончевски е нейният автобиографизъм и автентизъм. Той не съчинява, нито смуче от пръстите, а извежда стиховете от собствената си същност и преживявания. Автобиографично е „Слънце, слънчице“, в което изповядва, че има „едно неизживяно детство“. В „Да“ поетът споделя: „Аз съм гласът на всички/ тревя и борове,/ елхи и стеножки,/ дървета и липи,/ бадеми и пеперуди“ и продължава, че е детето в годините на хулиганите „дето биеха с юмруци/мечтите ни./ Аз съм нагорен корен“. „Бях там./ Минах през Ада“ – изповядва поетът в едноименното стихотворение. В „Майка“ Валентин Дончевски вижда своята майка като „Майка – на всички по света“ – едно универсално послание. От болките, които изпитва към синовете си, тя се е превърнала в „ранена сърна“. Затова щастието за поета в едноименното стихотворение е: „... да видиш/ майка си/ щастлива/ И твоите деца/ да чакат същото от теб/ когато дойде/ времето да си щастлив“. Пътувайки към върха в едноименното стихотворение лирическият герой пътува към себе си.

Затова поезията на Валентин Дончевски е ярко хуманистична. В „Дезертирал снаряж“ той споделя:

В главата, която нося
на раменете си
имама сърце, наместо мозък.

А във „Връхни мисли“ е категоричен, че „Живеем в страх и лъжи“. Чистото и неосквернено детство присъства отчетливо в стиховете му. Въпреки разочарованията от поведението на хората, вярата му в човека е силна, защото всички сме „Слънчеви деца на Бога слънчев“. За социалната му чувствителност говори „Участ“: „Аз роия между пръстите си/ хляба тъжен и премного български./ Болят те от безсмъртните трохи/ ръцете, че хлябът бял сега е черен“. „Майчинство“ е заредено със силен хуманизъм, родната майка на всички ни е Земята, лирическият герой се смущава от „алените ръце“ и „микробната суета“ човешка и предупреждава, че „Идва Деянт на Земята“ и ще трябва да отговаря за делата си. Предупреждение към хората да внимават за сторените дела, защото ще отговарят за тях е и „Принцип“. Това е част от хуманизма в тази поезия. Болката му ражда поезия, при него болката е продуктивна.. Болката често е в центъра на стиховете на Валентин Дончевски („До болка познато“). „Поезия се пише/ когато е най-трудно“ – споделя поетът в едноименното стихотворение.

Приятелството за Валентин Дончевски е фундаментална ценност. В това се убеждаваме и от посвещенията към стихотворенията му на известни и не толкова известни поети и творци, приятели, които той смята за свои съмишленици.

Худ. Валентин Дончевски

Братството в „Братско“ е всеотдайност, да можеш в тежки моменти да разчиташ на другия, на любимия, на духовния побратим.

Поезията на Валентин Дончевски е определено екзистенциална. Във „Въпрос“ той задава някои от най-важните екзистенциални, метафизически и философски въпроси, включително за Смиъла. В „Царско по български“ драматично споделя: „Раздират ме безкрайни/ отговори с хиляди въпроси –/ най-вече как да се спася/от всичкото безсмислие“. В „Транссибирския експрес“ размишлява за преходността на красотата и човешкия живот. В „Небесна скала“ се опитва да разгадае света и космоса и се пита: „Отгоре на небето ново небе или вода?“ „Има ли вино/има и поезия“ споделя в едноименното стихотворение Валентин Дончевски, подобно на своя съгражданин Кирил Христов и неговото „Жени и вино, вино и жени“.

В стиховете на Валентин Дончевски се мъркат и присъстват Перперикон и Несебър, исторически и митологически личности и герои, чрез които той свързва миналото с настоящето, историята със съвременността и търси отговорите на трудните въпроси, които го измъчват, изразява поклона си пред творците, чинито наследник се чувства: Ахинора, Асклепий, Августо, Чинтулов, Траяна, Дон Кихот, Фелини, Рембранд, Ван Гог, Гойя, Сьора, Делоне, Ана Каренина, Шостакович, Иван Динков, Златю Бояджиев, Димитър Данаилов, Сент Екзюпери, Джими Хендрикс, Тео Ангелопулос, възхищава се на мима Вельо Горанов, който говори без думи... Това говори за широка култура. В „Генезис“ става дума за морето като пречистваща сила, изпълнено и носещо мистично чувство за вечност. И в същото време творбата е поклон пред майстора, изградил църквата в село Изворово. „Разделно“ е посветено на предците с

разбирането, че сме продължители на техните достойни дела.

В поезията си Валентин Дончевски дава категоричен преглед на духовното. Затова редица стихотворения са посветени на изкуството, на мъките при сътворяването. Изкуството е „Порив, обърнат на дъжд/ в небето сиво“. Истинското, автентично изкуство трябва да бъде универсално, независимо къде по света е сътворено – „в Париж и Мъглиж“. Творбата на изкуството – било картина, стихотворение, музика и всички останали изкуства трябва да бъде чиста като истината, чиста като белия цвят и да „бие директно в сърцето“.

„Пейзажът ни гледа“ е посветено на творческия процес и изкуството, на раждането на картината. В „Художник“ четем: „Цветовите/ с куките си ме дърпат за ревера/ за очите, за ръцете, за носа/ и ръкавите все по-навътре/ в моята същност“. В „Нови цветове“ картината е единство между рисунка и слово. В „Примерно неподражаемо“ нарича рисунките си „мои деца“.

Най-успешни и богати можем да бъдем, ако вървим по собствените си път и в устата ни да „няма глад за истина“, трябва да сме слуги на Истината („Константа“). Всеки трябва да има собствена съдба и Път, както мравките в „Не знаят мравките“.

Въпросът-молба на Валентин Дончевски е: „Не може ли Бога/ да ме приюти в шепите си?“ Ето и молитвата на поета към Бог в едноименното стихотворение:

Боже, помогни
духовното ми злато,
скрито в мен,
да е калено,
да не дрънчи на тенекия
и да не звезка.
Да бъде мечът му
със звън велик
и сочещ висините!

Съкровената молба на Валентин Дончевски към Него е да му помогне да съхрани в себе си живо и неунищожио духовното.

В поезията на Валентин Дончевски няма наивно-възторжени стихотворения, защото чувствата не са повърхностни, макар невинати да успява да ги изрази кратко и стегнато. На моменти образите и мислите го връхлитат, и не успява напълно да ги контролира, но това е част от творческия процес, от творческото израстване през годините и опита. Много по-важно е, че в поезията му има много миналото с настоящето, историята със съвременността и търси отговорите на трудните въпроси, които го измъчват, изразява поклона си пред творците, чинито наследник се чувства: Ахинора, Асклепий, Августо, Чинтулов, Траяна, Дон Кихот, Фелини, Рембранд, Ван Гог, Гойя, Сьора, Делоне, Ана Каренина, Шостакович, Иван Динков, Златю Бояджиев, Димитър Данаилов, Сент Екзюпери, Джими Хендрикс, Тео Ангелопулос, възхищава се на мима Вельо Горанов, който говори без думи... Това говори за широка култура. В „Генезис“ става дума за морето като пречистваща сила, изпълнено и носещо мистично чувство за вечност. И в същото време творбата е поклон пред майстора, изградил църквата в село Изворово. „Разделно“ е посветено на предците с

Никола Иванов

Валентин ДОНЧЕВСКИ, „Отлагам вечността“, поезия, редактор Иван Странджев, „Дъга плюс“, 2022 година.

Димитър Васин

Избрано

От възрастта какво ми е останало?
Какво ми е останало от любовта?
Върху пръстта на гроба ми
не е цфтяло още цвете.

По светло извървах лъжата...

Пресмятането никога не беше точно.
Отсрочването и баща ми тук не спря.
Горя животът ми до мама.
Измамата си беше пълна.

Ще върна детството си,
което никога не си отиде.
Най-свидното е възрастта
за любовта си да не помни.

А пък на гроба цветето
все някога ще цфине...

Гостна

Дай ми, Земя, семето от нива
раздала – отново да роди.
Нещо днес от мене си отива –
може би ще бъдеш утре ти.

Къли кълни и в мене се извива –
ще пребъда с него може би.
Аз самият съм засята нива –
чакам всеки да ми се отбий.

Не ми трябва облака над нива,
ни в друг образ да се преродя.
Сам и себе си във друг откривам,
но отварям своя си врата.

Зад вратата си добро не скривам
и до хляба си не сядам сам.
Взел роденото от своя нива,
плод за всекиго ще поднеса...

Световъртеж

До петия етаж е ръб по стръмно,
по ръб да стъпя, пътя извървя.
На петия етаж да се завърна,
в съня ми горе да е моят свят.

До проверено място то поседна
последен или първи за сина.
На петия етаж или последен?
Нагоре няма аз да изменя.

А утре може да объркам входа,
внезапно долу да се приземя.
Небето даже грешно да обходя,
да утеша планетата сама.

Дали и изхода в съня си зърнах.
Животът натежа от божи дар.
Окоето ми с око да се напълни –
както не бих му от съня си дал!

Богатство

Нека е всичко и малкото
сято-посито из буците.
Никнало в мене и в другия,
който различно го диреше.

Всичкото стигна до изхода,
дето съм влязъл изискано.
Исках ли всеки да рови земята ни,
буците в мене да бълбеха?

Скъпо е щом с плодовете си
плод не откъсна през детството.
Дето е имало изгреви
залези също е имало.

Всичкото малко е в буците
сято и расло с живота ни.
Който усети във себе си семето,
малкото утре ще има за много...

Грях

Насреща във градинките
стопанинът с една ръка
полива всяко стръкче.
Плеви и всека педя от градината си.

И едноръка му е радостта.
И грижата му е едноръка.
А после за роденото
и сто ръце са малко да го прибере.

И той стоте ръце ги има.
Но някой изпревари
и му окраде радостта и грижата.

Дълбоко

С око изпращено се втурвам
да спаша болката в нощта.
А в мене се прицелва дуло –
очаква да го подлюта.

Омразата не е омраза,
ако към мен не изтрещи,
лютивото ли не запази
да пари в моите гърди.

Нощта със болката се гуши
полушила от мен кръвта.
Нощта е полог и на чувства
отново да се преродя.

Излюпената в мене болка
с окоето си да насълзя.
И болката в нощта да погна,
додето съмне тоя свят...

Флирт

Изподраскаха ме нокти и милувки –
в болката, без нищичко да кажа, бях
царят и момчето, дето все палува
и минава влюбеният праг.

Не разбрах какво да върна и повтори
по следата на момчето и на цар,
който ме поглежда винаги отгоре –
и какво че пътя си съм сам избрал!

Пътят ми край хищници и жал извива
- ти ли ми извика да отвърна с жар?
Нищо не отвърнах - времето е диво -
нищичко от него аз не съм разбрал.

Нокти и милувки с мене се изправят
да покажат изподрана любовта.
Влюбеният ще се хвърли и във лава –
аз на нокти и милувки ще простя...

Тенко Тенев

ОБЕТ

На Неодялко Йорданов

Май само българската болка
остана неоткрадната...

Георги Константинов

Кълна се в белите коси
на майките,
не в ореола на светците.
Техните избелели забрадки –
дълго ще светят в душите.
И в нетърпеливите очи
на синовете -
останали рано без бащи.
Те всичко дълго са
изстрадали...

... Затова имат силни очи!

ЧОВЕКЪТ

На Христо Черняев

Изкуството и религията са
нещата, които показват на човека
мисията му в живота...

Родион Шchedрин

Във този свят на възли и звезди,
на мрак и северно сияние,
сред бури и сред слънчеви лъчи
върви човекът с нежно очертание.
Извисен и по човешки земен,
отглежда жито и кове метал.
В гръдта му бие жадната Вселена,
а погледът в очите ни е взрян.
За него пея светлата си песен,
от обич и от вяра окрилен...

... С една усмивка погледа му търся
и зрее в мене неговия ден!

ТОВА ХУБАВО ЕСЕННО
СЛЪНЦЕ

В памет на Иван Динков
Мъдростта е някаква
особена тъга...

Карел Чанек

Това хубаво есенно слънце,
тихо в очите звъни.
Душата ми - рана отворена,
вече спря да кърви.
Иде време за песен,
събирана от дълги дни...
... Мамо, запей онази тъжната –
за изсъхналите от мъка лози.

ДЪЛБОКИТЕ РЕКИ

На Иван Странджев

Човек загубва рано или късно
с годините и своите илюзии...

Атанас Далчев

Дълбоките реки не шумят...
В тях умират прибои.
И стаената им светлина блести
сред гънките на равнините.
Те знаят толкова неща,
разказват ги на камъните гладки,
излъскани от самота -
неуспели дори да заплачат.
И в светлите им прагове -
неосъществени водопади...

И виждам как разбиват се мечтите,
когато се докосват до брега.

РАВНОВЕСИЕ

На Павел Матеев

Изкуството е вик на отчаяние
или надежда пред лицето
на неизбежната смърт...

Никола Манев

Достигнал върхове,
боляя за обич.
И съхранил най-българското слово.
Ти идваш от планински върхове,
пенливо спускаш се надолу.
Понесъл в крехкото сърце човешко,
едно съзвездие от радост и печал.
Запазил бялата хайдушка риза,
на времето в пороя оцелял.
Ти идваш с песента на чернозема,
с дочувани до болка гласове.

С един Чирпан,
закътан във сърцето,
и с още неродени стихове.
Протягам длан...
А въздухът ухае,
от обич, от усмивки, от цветя...

... И идва най-обичаното време,
сърцето ти да ражда красота.

ЗАВРЪЩАМ СЕ
КЪМ НАРОДНАТА ПЕСЕН

На Крум Георгиев

Студено ми е - приеми ме в своите
обятия на селска Богородица...

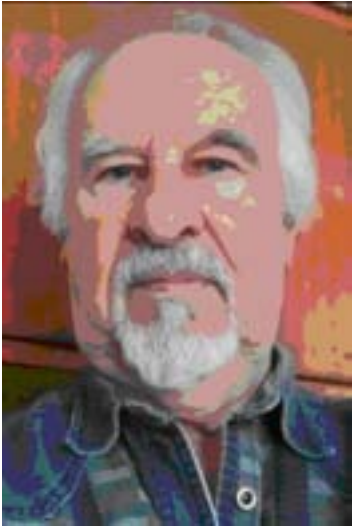
Христо Фотев

Завръщам се към народната песен,
от естрадата на живота -
оглушах...

Започвам да разбирам
Бетховен
и от много неща ме е страх.
Това, което до вчера бе ясно
и сияеше като златна

спирала,
днес нашърбено, тъжно ридеа -
като строщено пиано.
И в снега,
и в слънцето
на живота -
вибират толкова тъмни петна...

... От които трудно става
песен,
но събуждат
омъртвените ми сетива!

Иван Енчев

СРЕБЪРНО ЗИМОВИЩЕ

СНЕЖНА ЗАРАН

Бяла нежност цяла нощ ваяла. –
С було снежно заранта изгряла.
Гълъби край сребърни дървета
щъкат и танцуват пируети.

Вятър-шегобиец припка. Ето –
закачливо щипва ми нослето!
Хубост да не гледаш, грехота е! –
Господ знае как душа се мае.

Но си спомням римските повели:
най са черни дяволите бели!
С камък бял ще те удари някой –
все едно подлец или приятел.

Честен да не бъдеш, грехота е –
Господ знае как душа се мае!
Слънцето е гълъбица бяла,
тук с писмо от щъркел долетяла!

ЗИМОВИЩЕ

По пътеката смълчана
сън ли е, или пък нега
нашата зачкака лека,
че притихнахме и двама?
Небосвода син къде го? –
Само пух и перушина
вихрят се навред от него!
Черен гарван на комнина
чисти сажди от камина.
С топка снежна, с булка лед
удучй го за късмет!

Хайде, тичай! Настигни ме!
Наречи ме с детско име! –
Само прясна ще ни спире
в туй море до колене!

ЛЕДУНКИ

Под стряхата белееха ледунки,
подостреени подобно зъбите на страшен звяр.
Ръмжеше вятър в празните гнезда –
далеч отвял смеха на ластовици-сладкодумки.

Сред кратък полет падаха врабчета –
крилата болка шареше снега
с последните им топли капки кръв.
В очите им замръзнали прочетох
без песни и криле какво ще е за нас светът...

Посред злините на пейзажа дишеш
не знам защо и аз се чувствам грешник.

ЧЕСТИТ ЮБИЛЕЙ!

ЛОЗИ

На поета Йордан Атанасов

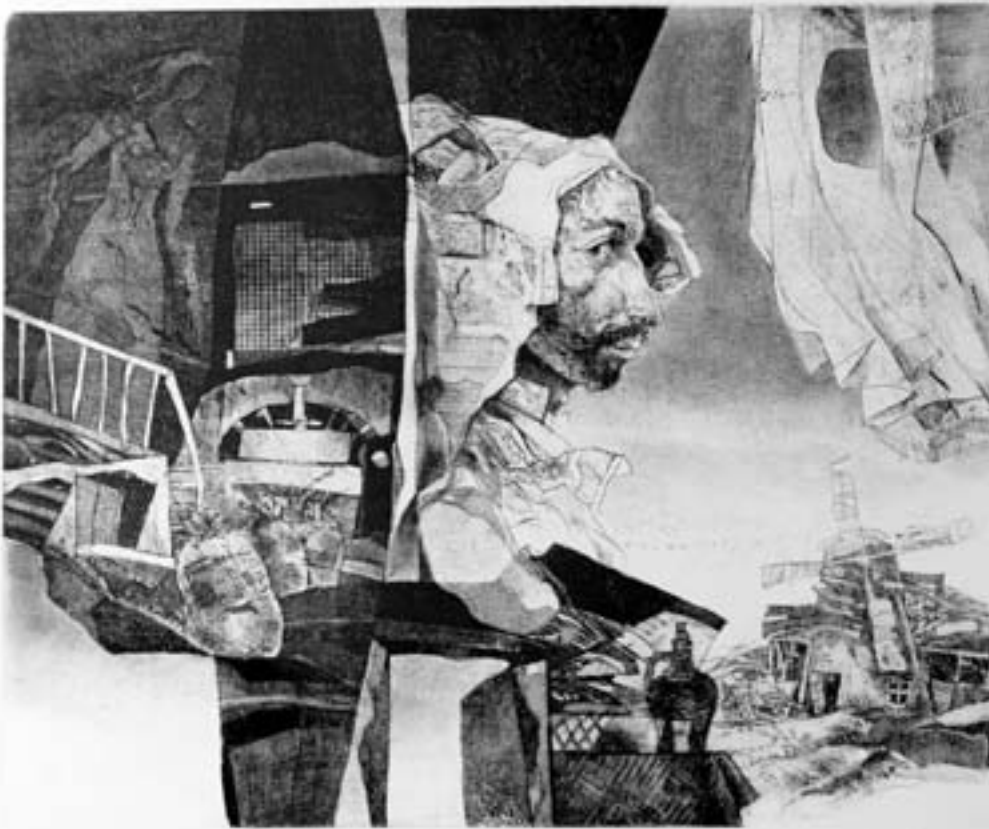
Като лозите сме, като лозите сме обречени.
Животът ни – лозарят – реже непотребното от нас.
Не знае празници и делници, ни обеда и вечери –
от първия си дъх живеем в неговата власт.

Той никога за нищо на света не връща взетото.
Заменя го със ново – зло или добро –
и без да разберем до края сладостта на детството,
вишим снага – за да му раждаме до гроб.

Каква е нашата вина за празните му кошници,
та все раздухва с яд в душите наши глад неукротим?
Защо вдълбава в нас сезоните си с остри юзици,
когато няма как от рани да се защитим?..

Живеем просто и на прости истини обречени.
Добър стопанин е животът – мъдър и чевръст!
Все пие сила и възторг от плодовете ни,
а най-подире ни зарива с лека пръст.

Но както блика от разсфигнал люляк мирисът
и както всяка утрин блясват дневните лъчи,
така ще се прераждат нашите черти. –
Попили са във жива пръст, във гласове и във очи!

Худ. Иван Бочев, Графика

БЯЛА САМОТА

Сняг на славея в гнездото –
островче от шена сламки
в глогови смълчани клонки.
Колко ли надежди помни –
светъл лъч сред тъмни нощи?
Колко радости и болки
сред симфонии от песни?..

Празно. Пусто е гнездото. –
Днес е глухо кътче снежно.
Тук затрупано е шумно ято
трепети пред първи полет
на рожиби...
А градено бе от пестра обич,
вара, песен, слънце, радост!

Празно. Грозно е гнездото. –
Зее спяно то подобно шапка
на опърпан просяк-музикант,
пълна с мъка и очакване.
Песните, подобно стари дати –
духнати от вятъра перца.
Плчат вихри в тишината!

НЕБЕСНО СИТО

Белеем – сипе ситото снежинки:
небесна мелница надежди меле.

Белеем – тачим беглите секунди:
мечтите ни навек са обречени
заветно да покълнат като семе.

Белеем – ръси Бог тук пвят на вишни:
слепец е, който със сърце не вижда!
Белеем – ден и нощ сме черно-бели:
не сребърни коси, а мрачни мисли
смразяват красотата ни със сажди.

Белеем – дух космичен ни владее:
по пепел от звезди стареем светло.

Белеем – газим преспи бяла радост:
а снеговите е корени на жито
пред нас са все огнище нестинарско!

ПЪРТИНА

След улица мръсна и кална
по снежния път се запътих.
Пък моята дира нахално
дамгосваше стъпка след стъпка.

Но скоро след мен се изчисти:
скриптеше в лъчи тишината,
следите блестяха сребристи,
искреше денят с белотата си!..

Навярно след дългото лутане
и ние ще спрем в чистотата
на първата наша целувка.
За всичките грешки – отплатя.

ЗИМУВАНЕ

Две шарени котки играят наблизко:
и хем са си бели, и хем са си черни.

Те – сенки на влюбени ангели бели
и сенки на влюбени дяволи черни –
се галят по котешки палаво плавно
и аз се захласвам по техните ласки...
Дали пък не са те видения страни,
дошли с преродените гени на зебри
от никакви добри тропични и топли –
леда да разтапят сред нашата зима?

Не припикаме с теб като шарени котки,
но крием в душите си техните нокти.

ЗИМЕН ПЕВЕЦ

Студ –
и куче ще настине!
Пее на снега напук
пъстрокрил певец без име –
капка слънче пърха тук!
Може би е тъжен, гладен.
Може би е зъзнец той –
а ме стрява и ме радва
в зимата с беди безброй.
Пее на череша близка
с блян за белоцветен ден –
чак душата му приважда
кичури от плод червен!..

Пее волно зимно птиче –
пълни с пролет моя взор.
Пее с две звезди в очите,
а в крилето – развигор!
Как не вижда, че в клонака
хищна сянка го грози?!
С клон
го дебне глуха сврака –
двама ни да поразя.

СКРЕЖ

Вървах в Балкана снежен сам.
Трептеше пухкав зимен скреж
и всяка вейка беше там
ваение на скулптор вещ!
Макар че пряко бях поел,
дървче от скреж ме спря самО –
не мигвах в она див предел,
да не ороня туй вземО.

Мълчах, без грижи и без цел,
мълчах сред пресен крехък сняг –
и възглас всичко би помел
както метла на сляп южняк.
Бе дълъг миг и кратък час...
Бе бял край мен светъл изгрял –
тъмнеех чуждо само аз,
подобно черен лебед спрял...

Отдавна върнах се от там –
пък още ходя, бързам пеш
през оня снежен бъл Балкан.
И все ме топли слънчев скреж.

МАКС МЕЦГЕР

Иван Деливанов

Понеже заглавието ще предизвика недоумение, ведната пояснявам – в текста ще става дума за немския художник Макс Мецгер. Но кой е той? Да видим.

Макс Мецгер се озовава в България случайно. Причината за това е запознанството му в Германия с една българка – Райна Костенцева. През 1912 г. тя се омъжва за Август Розентал – един от стенописците на храма-памятник „Ал. Невски“ в София. Докато е бременна, съпругът ѝ е убит при Селиолу по време на Балканската война. Райна тежко преживява неговата загуба. В своята автобиография тя пише: „За да ме успокои, баща ми пак взе пари под лихва и ме изпрати с детето в Мюнхен да следвам германстика и други дисциплини.“¹ Там тя влиза във връзка със спартакистите, което води до обвинение в престъпна политическа дейност и по донос попада в крепостта-затвор „Шлайсхайм“ край Мюнхен. Но: „Другар от театралния семинар, сторонник на революцията, ми предложи, за да се отърва – да се омъжа за него и да стана легална. Той искаше да избяга от страната и доходме с него в България.“² Спасителят е Макс Мецгер.

Оценките за изкуството на Мецгер у нас се оказват диаметрално противоположни. Причината за това разминаване най-добре е разкрита в един изключително задълбочен отзив на Емануил п.Димитров³. В него той отбелязва: „Всяка изложба, и особено тая, е не само повод за публиката да направи своята прещенка над художника, а същевременно тя е и един въпрос на художника към устата и разбиранията на тая публика. А изискванията, отправени към публиката, са еднакви, както тия към художника. Когато изкуството носи в себе си нещо ново (а то е такова винаги, когато е творческо), изложбата се явява като една арена, в която художникът трябва да победи.“

Сега нека се насочим към друг отзив⁴, който ще ни даде представа за „устата и разбиранията“ на един от публиката. Цитирам дословно: „Мецгер - № 1 „Кюнюшна“, после „кравич“, след това гротески и голи разкривени и разнебитени от фантазията тела, къщи, портрети (освен портрета в синьо), разни голи актове на жени с лица, разядени от болестите на разврата, безподобни и нетърпими. Тонове кални и без хармония. Аз гледам, търся и се потърся душата ми от многото картини с голямото „нищо“, което е дала развирхрената душа на художника. Няма що, „художникът“ е голямата компетентност, Сирак Скитник, вече не е сам. Има още един – и двама хванати за ръце, ще могат да покриват душата на българина. [...] Най-напред ние ще му разкривим очите да стане разноегел, ще осакатим душата му да стане футурист, глупак и тогава ще го заведем при природата и ще му кажем: зяпай, Тано, зяпай! [...] Неуспехът, който има г. Мецгер, се дължи на факта, че българския художник (не Сирак Скитник и Сие) се е заел от начало да възпита българина, да подготви неговите очи и душа да виждат по-напред самата същина в природата, на ако остане време ще се помъчат да го запознаят и с разкривените от епилептична фантазия натюрморти и актове, създадени през време на халиюцинация.“ Цитирането бе твърде дълго, но го направих, за да се види и другата „гледна точка“.

Връщам се към отзива на Ем. п. Димитров, защото той е видал нещо, което е убягвало от погледа на другите пишещи за творчеството на Мецгер. Видял е еволюцията в развитието на художника. Ето го този момент: „И наистина, изкуството на този художник по резултатите, които ни са дадени, е скъсал общидомо всичко [с]е[с] старата традиция; обаче, ако се вгледаме по-внимателно в генезиса на творбите, ще забележим, че то е органически свързано или се е развило из предпоставките на по-старите направления. Изложбата в известен смисъл е и една нагледна история за развитието на самия художник. Така ние виждаме, че г-н Мецгер, след една академична подготовка, е преминал от импресионизма към един обновен експресионизъм.“

Ясно обяснение за противоречивото

отношение към изкуството на М. Мецгер дава друг автор.⁵ Ето го неговото обяснение: „Безспорно новото, застъпено в изложбата на тоя художник, не се посрещна с безрезервно одобрение. По-голямата част от хората е трудно да се издигнат над закоренели схващания, да излязат от спокойствието на официално признатото и да преминат в неспокойната област на новите проблеми.“

В неговия си отзив Б. Щорм е отразил едно тънко наблюдение, което си струва да бъде отбелязано. Цитирам: „В изложените картини на Мецгер ние виждаме чист експресионизъм, обаче в портретите, композициите и част от костюмните скици, проличава стремеж

Райна Костенцева

Макс Мецгер с отзива си Деливанов

към монументално изкуство.“ Може би този стремеж дава възможност на Мецгер да се изяви и като представител „на младата, новаторски ориентирана сценография“.⁶ И по-подробно: „Заедно с това в българския театър, макар и с известно закъснение и без манифестна изведеност и острота се проявяват и отласките от конструктивизма и футуризма, така типични за европейския театър, станали буквално стил на времето. У нас подобни тенденции се свързват с постановките, в които участва като сценарист Макс Мецгер, немец, свързал живота си през този период с България и българската култура. През 1929 г. той проектира декорациите и костюмите към „Благородникът“ от Мюлер, които се възприемат като „тържество на кубистичния и футуристичен дадаизъм“. Ламар пише, че неговият опит „ще разноее много разбирания“.

На следващата година Мецгер работи върху друга Мюлерова пиеса – „Мнимият болен“. Режисьорският замисъл е на Исак Даниел. Нейн горещ защитник от страничните на „Златорот“ е Сирак Скитник. По същото време Мецгер работи с Николай Фол „Вилхелм Тел“ от Шилер. И след това сам в статия „Декорациите на Вилхелм Тел“ коментира своя подход. Без да можем, за съжаление, да възкресим облика на тези спектакли, както и Шекспировия „Кориолан“, където Исак Даниел и Макс Мецгер отново се срещат, е трудно да пренесем характера на този театрален конструктивизъм. Но без особен риск можем да допуснем, че стана дума за омаекотен вариант на европейския модел.“⁷

Райна Костенцева се отървава от немския затвор, ала новият ѝ семеен живот с нейния спасител никак не е лек. В автобиографията си тя споделя: „Мецгер се беше записал в Мюнхенската художествена академия и често отиваше да си уверява семейните. През другото време изложката му лежеше върху мене, защото той не заработваше с инцидентите си поръчки на дребни работи. Аз превеждах, съчинявах и публикувах литературни жанрове, отварях детски курсове за езици, бях при Стамболийски извънредна сътрудница на Бюрото на печата, преводяч на филмови надписи в Модерен театър“.

И Макс прави усилия да се утвърди като име и да покъртри семейния бюджет. В пресата⁸ срещаме следното съобщение: „В четвъртък, 24 т.м. в постоянната художествена галерия ще се състои четвъртата вечер

„Под зелената лампа“. Ще вземе участие и младият немски художник-импресионист Метгер с шаржовите си.“ По-късно той прави по-практически стъпки, което научаваме от друго съобщение: „Художника Макс Мецгер открива на 20 т.м. Курс по свободно и приложно рисуване (развитие на вкус и чувство към целесъобразност): 1. рисуване по натура, 2. орнаментика, 3. приложна графика, 4. декоративно рисуване, 5. стенна живопис, 6. пластична декорация, 7. сказки с проекции [вероятно се има предвид прожекции – т.нар. „светливи картини“ И.Д.] [...]“ Амбициозна програма, както се вижда. Тя е дала резултат, защото на следващата година същият вестник съобщава: „Художника

годишнина (1929 - 1930) в кн. 4-5 е отпечатана графиката му „Класицизма над всичко“. От кн. 3 изданието излиза с променена корица. Ако се съди по стила, тя вероятно е негово дело. В кн. 1 на втората годишнина (1932) е публикуван портрет на Г. Милев от Мецгер. Именно 1932 г. намирам за особено важна за художника. Тогава излиза „Гео Милев. Литературен етиюд“ от Богомил Шаренков. По скица, работена на линолеум, е представен портрет на Г. Милев, но вече в съвсем различен стил. Данин за корицата на изданието няма, но по всички личи, че и тя е работа на Мецгер. А в рекламно кадре във в. „Театрален живот“ (бр.14 от 1932 г.) се съобщава, че вече е в продажба разкошно издание на „Сборник Васил Кирков“. Художествена корица отново е от Мецгер.

Особено внимание искам да обърна върху сборника „Духът на новия свят“ (под редакцията на Д. Б. Митов), публикуван през същата година. И то не само защото корицата му е по проект на Мецгер. Тук е поместена неговата статия „Постройка и човек“, която звучи изумително съвременно дори и за днешно време.

Идва годината 1933, през която „съдбата на Мецгер взема друг обрат. Той се връща в Германия“¹⁴. Но това не е обикновено завръщане в родината, а необясним житейски завой. Необясним, защото: „Макс Мецгер, който след крайно лявата си фаза през студентските си години, след творческите си изяви в София като художник модерист, завършвайки се в Мюнхен, служи като завеждащ културата при националсоциалистите...“¹⁵ Този „акт на ренегатство“ предизвиква бурната реакция на бившите му съратници. „В онези дни се появяват и снимки на Мецгер в хитлеристка униформа, преписан през гърдите с колани.“¹⁶ Най-гневен е Ламар!¹⁷ „Твоите бележки още в „Пламък“ за: Изкуство – Индивидуализъм – Индивидуализъм, тия за Домие в „Новис“, говореха ясно за едно социално отношение към политиката и изкуство. [...] Но в оня ден, когато материята надделя над духа, ти стана хитлерист. Ти възприе култа на робството, като култ на живота. В родния град на хитлеризма, може би те привлякоха не само „бандеролни“ преимущества, но расовия егонизъм те позова към „нов живот“.“ Следващите думи на Ламар звучат като анатема: „Твоя нов живот нас не ни интересува!“

Заради обвързването на Мецгер с националсоциализма „след края на Втората световна война и двегодишен престой в лагер става социалдемократ“.¹⁸

Умира през 1979 г. в родния: си град Кулмбах, Бавария.

Бележки:

- 1 – Райна Костенцева // *Моят роден град София в края на XIX – началото на XX век и след това*. С. Рива, 2008, с. 244.
- 2 – *Пак там*.
- 3 – Емануил п.Димитров/*Художествена изложба на Макс Мецгер - Мир, XXXIII, 1927, бр.8052 от 4.V.1927 г.*
- 4 – Д-р К./*Една екскурзия из Столичник (Предполагам, че псевдонимът е на Данаил Каиес-Бурски.)*
- 5 – Бернер Щорм/*Изложбата на Мецгер - Знаме, IV, бр.102, 10.V.1927, с. 1.*
- 6 – Рука Маринска/*20-те години в българското изобразително изкуство. С. Отверено общество, 1996, с.193.*
- 7 – *Пак там*, с. 193-194.
- 8 – *Заря, VI, 1920/21, бр. 2285 от 24.II.1921 г.*
- 9 – *Знаме, III, 1926, бр.251 от 9.XI.1926 г.*
- 10 – *Знаме, IV, 1927, бр.85 от 16.IV.1927 г.*
- 11 – *Развигор, I, 1921, бр.5 от 6.II.1921 г.*
- 12 – *Рука Маринска/Цит.свч., с.15.*
- 13 – *Камел Васевски/Избрани съчинения в 3 тома. Т.3., С., Бълг.писател, 2004, с. 246-247.*
- 14 – *Рука Маринска/Цит. свч., с. 16.*
- 15 – *Разговор с Ингеборг Мецгер-Клет, дъщеря на Райна Костенцева от втория ѝ съпруг Макс Мецгер, родена в София, - В: Приложение към Р.Костенцева/Моят роден град София..., с.268.*
- 16 – *Михаил Тошков/Кой е художникът? - Слово от днес, XVI, 2010, бр.15 от 29. IV. 2010 г.*
- 17 – *Ламар/До Макс Мецгер - Мюнхен. - Цит., I, 1933/4, бр.5 от 25.X.1933 г.*
- 18 – *Разговор с Ингеборг Мецгер-Клет... В:Приложение към..., с.268.*

Мария Петрова-Рейес

ВЪЛЧА ЛУНА

Като бял вълк безстрашен
от тъмата

белоното изникваш
и възкръсваш от образи в
чернобелите снимки на моя живот.
В белотата на дните, уморена от
демони, плахо притихвам.

Черна сянка тихо пробягва по зловещ
белостенен кивот...

Бяла птица заплаква в небето притъмняло и тъжно -
бял конник с раздрана, кървяща, безбрежна душа
преминава край мен в безразсъден галоп и ненужно
се озърта тревожно, неусетно се вдига на бойна нога.
Приютяват ме спомени с чернобели криви извивки,
в мен бавно избухва мастилено черна вълча луна.
Сто белоснежни птици крила ме докосват с усмивки,
но в жестока битка не ме оставят за минута сама.

БЕЗ ТЕБ

Без теб не ще да бъдем вече същите.
Бленуваме те и в съня боли!
А денем борим се с насъщния,
За да забравим болката. Вали!

Очакваме те като слънчице
С усмивка да огреш нашите души
Остана ни едното гърчене
Между живота и смъртта – Прости!

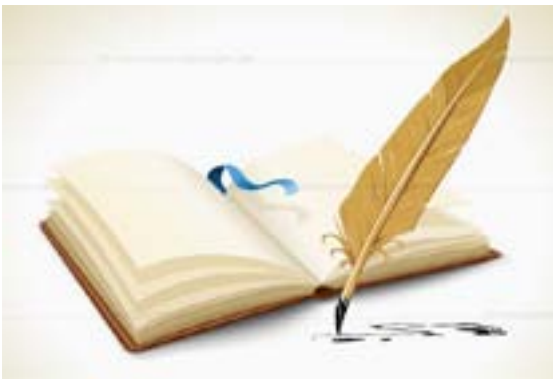
И молим се на Всемогъщия
Да върне вярата – Уви!
Ний пак да се прегърнем вкъщи,
Семейството да се сплоти...

Дано изпълнят се молбите ни,
Да можем болката да спрем,
Да върнем радостта на дните ни
Да бъдем с тебе, слънце, да прозрем,

Че ти си вечната искрица
И в нашите съззи блестиш
Чрез твойта ярка звезда
Закриляш ни с любов и вечно бдиш!

ТОЛКОВА И ОЩЕ...

Отиде си и с тебе тръгнах си всички.
Угасна огънят, забавата приключи.
Утихна песента, усмивката изсъхна.
Самотен ястреб прелета зловодно.
Остана споменът от паметта невръстна.
От този рай не можеш нивга ни изгони,
Защото така всичко е безплатно...
Изпи си чашата горчива на живота,
Научи си уроците негласно
И тръгна си.
Вратата се затръшна.
Остана само грохотът
И болката, че теб те няма.
А твоите питащи очи все в нас се взират
И от любов в душите ни завинаги умират.
Обичаме те толкова и още!...
Сто пъти повече!
Оттук до Вечността всевластна!

ПАК ЛЮБОВ

Любовта е тежест във стомаха,
страх, надежда, болка и мечти...
Тръпнещо очакване във мрака,
страстни устни – рано призори...

Любовта е болест... Диагноза...
И не е открит за нея лек...
Тя е песен, стих, червена роза,
камък, облак, планина, човек...

Любовта е ледена жарава...
Пролет, есен – нито миг покой...
Жарка пот от декемврийски вятър,
хладни тръпки – посред летен зной...

Любовта е изворчето цветно,
скрито във висока планина...
Казват, че до там било далеко,
ала сладка била таз вода...

Любовта е семенце посято...
Боксов мач... Закачка... Просто смях...
Любовта – единствена, която
грешница е без да бъде грях!...

СТАРОТО ДЪРВО

Птици много има в моите клони
славейче, но ти си ми единичко.
Болката от мене как прогони?
Как ме учих нежно да обичам

с тази проста песничка, която
сбрало си във малкото си тяло?
Сигурен съм, че и цяло ято
църкели не би ми я изпило!

Не, че пролет викаш със гласа си,
не, че зимата от тебе бяга –
няма ли те – мрачен и навъсен
стволът ми е и така ме стяга

в мъртва хватка, че души ликото –
соковете жизнени ми спира.
Славейче – кацни на мен, защото
аз без твойта песничка умирам!

НЕСТИХВАЩ ОГЪН

Книга за Константин Величков

С това заглавие излезе новото издание на **Продрум Димов**. Познавам около двадесет негови книги, издадени през последните 7-8 години. Малко от тях разглеждат съвременни автори и заглавия със стремежа да открият творческия заряд и таланта на нашето време и въздействат със силата на творчеството си. Отдавна сме разбрали, че Продрум Димов има пристрастие към литературната критика и специално към литературната ни история. Той вече е създал немалка поредица от заглавия, които можем да определим като тревожен вик срещу забравата, за отстояване на националната памет за значими личности с подчертан принос в нашия обществен живот и, наред с това са автори на талантливи литературни творби. Те носят достоверна историческа информация за своето време, но я поднасят със стремежа за художествено, на места емоционално изложение. Като насочва вниманието на читателите към техните дела, авторът за пореден път посочва, че те са незаслужено забравени в мрака на духовното „небитие“.

Интересът към големия българин и творец Константин Величков отдавна се е превърнал в кауза за Продрум Димов и след множество публикации в периодичния печат за неговия живот и творчество, разглеждани в различни аспекти и по различно време, се появява книгата „Нестихващ огън“.

Първото издание е от 2017 година, сега пред нас е вече нейното второ издание. Защо е необходимо отново да насочим вниманието на културната общественост към житейския и творчески път на Константин Величков? Отговор на този въпрос авторът ни дава в предисловието към книгата. Като повод за това събитие може да се разглежда 115-тата година от неговата смърт. От десетилетия вече той е бил (цитирам) „обект на разнoliko проучване и изследване от редица наши изследователи литературоведи, историци и други родолюбиви ценители на родното ни художествено слово и историческо знание.“ Авторът счита, че наш дълг е да се връщаме към националните ни духовни ценности, които за съжаление, и в наше време нерядко се пренебрегват и забравят. Такава е и частта на Константин Величков, когото Продрум Димов определя и като забележителен син на Пазарджикския край.

Ще припомним цитирания от проф. Милена Канева въпрос: „Защо трябва да си затваряме очите пред неговия невероятен принос към Българското възраждане и национално-освободителното ни движение? Да не говорим за водещата му роля при изграждането на духовните основи на младата следосвободенска България. Или пък за стореното от него за приобщаването ни към литературна и духовна Европа“. Все още не са изкоренени докрай недомислята и противоречивите оценки на Величковото непреходно родолюбиво дело, с което и сега можем да се гордеем. И все още „Величкова-та нива се оказва недостатъчно разорана“, и все още, дори след първото издание на книгата има открити немалко неизвестни или малко познати събития и факти. Това също е важен аргумент те да намерят място в допълненото второ издание. Кой е бил и какъв е бил Константин Величков? За него

нищо не се казва в учебниците по литература на децата ни, дори и на студентите от Филологическия факултет.

Така беше, така е и сега. Защо? Продрум Димов се опитва да отговори на този въпрос. Според него ние сме дължини на големите творци на българската духовност, идентичност и държавност. Той поставя сред тях името и внушителните дела на Константин Величков.

Сравнително краткият живот на Константин Величков е рамкиран във времето от 1855 до 1907 година. Разпознаваме ли днес Величков в общественото пространство? Книгата включва немалко документи, които ни убеждават, че дирята на този твърде образован за времето си българин е значителна. И още – че изиявие му далеч надхвърля творчеството му в областта на литературата, което не е малко.

Той е ренесансовоизградена личност, борец по природа, обречен на активно и съзидателно участие в цялостния духовен и обществен-политически живот при изграждането на нова България. Неговата всеотдайност към народните дела стига до саможертва.

Нека се позовем на думите на воещата учителка по литература от пазарджикския край от първата половина на миналия век Люба Войводова, за която се разказва в книгата: „Тия дни, над които се спуща вече забравата, формираха тогава своеобразно човека: правеха от малките, обикновени хора – великани на духа и техният огън гори със странен блясък върху челото на Величков“.

За порасналия Константин щастливо е само времето на детството и юношеството. В семейството на будните си родители от рано проявява интерес към знанията и рисуването, рецептира и разказва с дълбоко чувство. Приет е във френския султански лицей „Алатасарай“ в Цариград, където учи френски език и литература. Още като ученик написва пиесата „Невянка и Светослав“. При представянето ѝ в училището събира ованците на цариградската публика с изпълнението си в главната роля на Невянка – според тогавашните виждания за театър. Още тогава Величков е убеден, че сцената е място, което облагородява и извисява човека. След завършването на лицей той става учител в класното училище в Пазарджик (сегашната гимназия). Избирай го за председател на читалище „Виделина“ – там сега е неговият паметник. Втурва се с възторг в активна просветна дейност. Междувременно започва подготовката за Априлското въстание, към която неговият буден дух не може да остане зрител. Заедно с баща си е арестуван и четири месеца прекарва в турски затвор. По-късно описва преживяванията си в мемоарната книга „В тъмнина“. В нея разказва за жестоките изтезания и бесилките след погрома на въстанието.

След излизането от затвора приема предизвикателството на борбата за нова България, избран е за народен представител на Източна Румелия, а по-късно е назначен за просветен министър.

Разочарованията и покусата от несправедливостите в обществото са причиня да напусне поста си и да замине за Париж да напусне право. Не завършва, защото идеите за освобождението на Отечеството не му дават покой. Покрусен и омерзен е от остри политически борби и прекарва в изгнание цели осем години в чужбина. Пребивава в Цариград, Солун и Рим. След време за тези пътувания разказва в книгите „Писма от Рим“ и „Цариградски сонети“.

Постоянно страда заради участието на своето отечество, но както казва Люба Войводова, за идеалистите няма място на този свят. Постоянни спънници на Константин Величков са бедността и униженията. Натоварва се прекомерно, вече има семейство и дете, а крехкото му здраве трудно понася несодите. За краткия живот, който му остава, успява да свърши твърде много

народополезни дела. Работи като писар в Българската екзархия в Цариград, но още в началото на Руско-турската война се озовава в освободения Свищов и е преводач в руската армия.

В книгата вниманието се насочва и към приятелството и съвместната дейност на Константин Величков с Иван Вазов. Още с първите срещи те стават съмишленици и съидейници по въпросите на литературата и обществено-политическите борби. След назначаването на Константин Величков за министър на просвещението, той сътрудничи на Вазовите издания, редактира учебници и сборници; тяхно общо народополезно дело е съставянето на първата Българска христоматия. Така след Съединението той се впуска в нови начинания. От приятелството му с чешкия художник Иван Мърквичка, който обогатява знанията и уменията му като живописец, се ражда и осяществява идеята за откриване на Рисувалното училище. По-късно то прераства в Художествена академия. Величков полага грижи за театъра и помага талантливи млади актьори да бъдат изпратени в София и Пловдив. Но вече е болен от туберкулоза. Той е единственият

лен характер, съдържа информация за древните култури и отразява преживяванията на автора далеч от отечеството.

Владееето на френски, италиански и руски език му дава възможност да бъде талантлив преводач. Благодарение на него българите за първи път се докосват до творби на В. Юго, Молиер, Расин, Петрарка, Пушкин, Лермонтов. Преводът на Дантевия „Ад“ през последните години, когато е с влошено здраве, се счита засега за най-сполучливият. Може да се каже, че преводите на Величков са едни от първите стъпки за приобщаването на България към европейските ценности.

През октомври 1907 г. по време на представяне на пиесата „Доходно място“ от Островски, Величков шумно прекъсва изпълнението на Кръсто Сарафов, който играе ролята на идеалиста Жадов, и изобличава управниците и министрите заради тяхната поквара и корупция. Защо? Защото в залата са насладли парвенюта, които жонглират с понятието „народ“, но търсят само печалби на гръба на този народ.

Продрум Димов се позовава на публикация от Иван Сестримски, според която делото на Величков е проучвано от

немалко авторитетни наши интелектуалци и специалисти, които са доказали твърде голямото му присъствие в духовния живот на следосвободенска България. Сочат се имената на д-р Кръстьо Кръстев, Павел Генадиев, Велчо Велчев, Матей Геров, Иван Шишманов и други. От съвременниците най-впечатляващ е приносът на Иван Сестримски. Той полага много усилия през и 1980 г. след голяма пауза издателство „Български писател“ издава луксозно издание на най-популярните Величкови творби („В тъмнина“, „Писма от Рим“ и „Цариградски сонети“).

Сестримски се заема и с подготовката за печат на събраните съчинения на К. Величков – в пет тома. Издателство „Български писател“ успява да издаде четири от тях. Съдбата на петия том дълго време е била „под въпрос“. Самият автор е „хляпал на много врати“, но без резултат. Петият том е отпечатан от столичното издателство „Гутенберг“ чак през 2005 година.

От допълненията към настоящото второ издание на „Нестихващ огън“ става ясно, че кръгът за културно-изследователските и литературно-критичните търсения и публикации се разширява, и това още по-убедително откроява значителната роля на Константин Величков в културния живот не само на Пазарджик, а и за цялостния духовен порив на младата следосвободенска България. Специално внимание е отделено на дош. Ангел Тонов от Великотърновския университет, който, според автора, се нарежда сред най-изтъкнатите величководи. Като приятна изненада Продрум Димов определя изследването на А. Тонов „Константин Величков. Непубликувани статии и речи“, а също и студията „Захари Стоянов – Константин Величков“. Така читателите научават за деликатните взаимоотношения и конфронтацията между двете големи личности в нашия духовен живот. Заслуга на търновския величковод е и първата биография за К. Величков.

За тъжния финал на големия наш родолюбец Константин Величков нека като автора на разглежданата книга да се позво-вем на думите на Симеон Радев „Величков умира немило-недраг, далеч от родната земя, и аз мисля безспирно за тази ранна съдба, в която смъртта, уви, не бе най-голямото нещастие. Страшен край на един живот, в който пропаднаха толкова дарби, толкова пориви, толкова надежди“.

Стоянка Митева-Балева

Худ. Иван Бочев, Графика

министър, който слиза от министерското кресло по-беден, отколкото е бил, когато е седнал в него. За кратко време е дипломатически представител на България в Белград, но е отзован и пенсониран, защото е неудобен за управляващите.

Константин Величков е изследван и характеризиран повече като възрожденец, държавник и духовен деец. Винаги за него се изтъква, че счита за неотменим човешкият, граждански и духовен дълг. Но в книгата на Продрум Димов не са поставени специални акценти или анализи на художествени произведения на Константин Величков. Авторът не си е поставил такава цел, но ясно се вижда, че всички изяви на Величков като поет, писател, драматург, публицист и издател следват житейския му път. Той ни е оставил немалко политически и литературно-критически статии, рецензии, разкази, повести, драми и други. Специално внимание заслужават оставените ни от Константин Величков повече от двадесет живописни платна.

С публикуването на „Цариградски сонети“ Константин Величков се откроява като нежен и чувствителен поет. Известни са неговите творби с патриотични мотиви, със съчувствие към онеправданите и страдащите. Особено въздействащо е стихотворението за Левски, поместено в книгата.

Заглавието „Писма от Рим“ е с познавател-

Георги Икономов

ПЕПЕРУДА

На вододела между есента
до следващата жадна глътка въздух
те срещнах и във този миг разбрах,
какво в живота до сега пропускам.

И не години!.. Даже не и ден!
Секундата дори не бе ми нужна!
За миг разбрах, че всъщност съм роден
на тази среща сладостта да вкуся!

За миг разбрах, че всъщност до сега
не съм живял, а просто съществувал.
Душата – какавида е била,
а ти ми я превърна в пеперуда!

РЪЦЕТЕ ТИ УХАЯТ НА ЛЮБОВ

И не защото тайничко си скрила
в зениците си хиляди звезди,
и не защото, като самодива
препусках ти през моите мечти –

потръпвам, шом до мене се докоснеш,
изгарям, като есенно листо!...
Забравям в миг за хиляди въпроси;
„дали“, „кога“, „къде“, „ами ако“ ...

Аз зная, че неистово те искам!
За тебе аз отдавна съм готов...
Защо ли? Ами, като се замисля –
ръцете ти ухаят на любов!

Худ. Иван Бочев, Графика

КАМБАНА

Защо събуди спящия ми сън,
погали му косата и си тръгна?...
Какво да правя с него – виж навън
студено е и даже вече мръкна!

Отворил тези блеснали очи –
се визира в мен, но всъщност търси тебе!
На вид изглежда, като че мълчи,
но вътрешно започнал е да стене...

Кой приказки ще му реди сега?
Не гледай, че се прави на юначко...
Когато го налегне самота
не знаеш, как във тъмнината плаче...

Защо събуди спящия ми сън?
Защо си тръгна след това веднага?
Дойде и си отиде като звън,
макар, че исках да си ми камбана!

КНИГА ЗА МИНАЛОТО НА СТАРА ЗАГОРА

Радка Пенчева

Преди Коледа на 2022г. Снежана Маринова от Стара Загора ми изпрати книгата „Мозайка от миналото на Стара Загора“. Изчетох я през почивните дни и останах много доволен. В една книга са събрани много факти от историята на града. Двете авторки проф. Светла Димитрова и Снежана Маринова добре познават историята му. Едната е била дълги години служител на Историческия музей, негов директор, професор по история на България и в момента е директор на музея на открито „Етър“ край Габрово. А Снежана Маринова е дългогодишен служител на Библиотеката „Захарий Княжевски“, 12 години директор там, краевед, колекционер. Т.е. и двете са тясно свързани с историята на града.

Материалите в книгата са обособени в няколко дяла: „Забележителности“, „История между кориците“, „Личности“, „Събития“, „Оттук – оттам“, „Ценности“. Във всеки от тези дялове са отпечатани материали, имащи отношение към тематиката. Само изреждането им би помогнало на читателите да видят колко пъстра е палитрата от материали. Например в раздела „Забележителности“ влизат материали за парка „Методий Кусев / Аязмото“, парк „Пети октомври“, парк „Бедечка“/парк „Загорка“, Стационарната градина, Старозагорската опера, Старият театър, Старозагорската пощенска палата, калите, музеят, областната девическа гимназия, мъжката гимназия, ловният дом, безистенът на Ески Загра, къщата с розите, Бакаловата къща, универсалният магазин и др. За всяка от посочените забележителности са посочени авторите на проектите – архитекти, предприемачи учители и други лица, станали част от историята на съответните сгради, паркове и т.н. В една рецензия е невъзможно да се избори всичко, но прави впечатление подробния разказ за отминалото време и как тези забележителности са достигнали до наши дни.

Вторият раздел включва познание за историята на града, заключена между кориците на книги и печатни периодични издания. За изброим някои от тях: Авторът на първата книга за авиацията, учител в Старозагорската мъжка гимназия, вестник „Земледелец“, вестник Тракийска трибуна и Михаил Черногоров, Старозагорски Общински вестник. Разгледано е делото на първия майстор на фотоапарата, готварската книга на П.Р.Славейков, Иван Мирчев и неговите изкуствени спомени, първият туристически пътеводител на Стара Загора, списание „Знание“, старозагорския вестник „Дума“ и др.

В раздела с личностите влизат очерци за живота и делото на Анастасия Тошева, Захарий Княжевски, арх. Велчо Велчев, Владимир Сис, Георги Байданов, Димитър Наумов, фамилията Стоянович, Иван Гарванов, Клио Шаци, Ружа Делчева, полковник Калиш и др.

Не е възможно в една рецензия да изброим всичко, съдържащо се в книгата. Така е отделено място на различни събития от историята на града, на ценности, които се съхраняват в музея и т.н. Можем спокойно да кажем, че книгата „Мозайка от миналото на Стара Загора“ е един енциклопедичен справочник, предназначен за широк кръг читатели – от познавачи на тематиката до неини, които теглят нещо, което ще им е нужно в разглежданите проблеми. Написана е на достъпен език, който привлича към текста читателя. Проблематиката също е представена достъпно, на един по човешки ясен начин, за да може всеки да разбере и осмисли материята, с която старозагорци могат само да се гордеят. Книгата е снабдена и с много илюстрации към всяка статия, което също спомага за по-пълно възприемане на текста.

Светла Димитрова, Снежана Маринова. Мозайка от миналото на Стара Загора. Инфо, Стара Загора, 2022г., 335с.

ДАЛЕЧ ОТ ЗАЛЕЗА

„Преди залеза“ е озаглавила своята най-нова книга поетесата, преводачка от трудния за нас унгарски език и университетска преподавателка Иванка Павлова. И целият дух, съдържание и звучене на поезията в тази книга убедително ни внушават усещането, че авторката е в разгара на творческите си възможности, неуморимо и неукротимо предана на високите си житейски и творчески принципи, възхитително будна за всичко, което я заобикаля: съвременното ни общество и неговите недъзи, съдбата на днешна България и на света, на човека в него, на големите проблеми, с които трябва да се справя този днешен човек. Ето така „залезът“ си остава само в заглавието на този поетичен сборник. Впрочем досега Иванка Павлова е публикувала девет стихосбирки, една от които с избрани творби, издадена през 2017 г. Авторка е и на проза микс, както сама я е определила – есета, размисли, публицистика, а и на седем стихотворни книжки за деца. Превежда поезия освен от унгарски, и от руски език – предимно класика.

Впечатляващо широк е както тематичният, така и емоционалният диапазон на стиховете в „Преди залеза“. Ако се опитаме да открийм и изброим (доколкото това е възможно в ограничениния обем на една рецензия) темите, трябва да започнем, мисля, от факта, че носи в себе си като верую гравитния човешки дух. Нейното възрастово помъдряване я издига до прозрението: „И в най-големия си враг откривам/ неподозирани страни./ И ставам по-добра, по-милостива“. А в „Молитва II“ четем: „Будя се нощем –/ стихове пиша“;

„Все още искам./ все още давам“; „Не искам празни/ дни безполезни./ Дано опазя/ духа си звезден“; „На истината да се надявам./ Още да искам, още да давам“. Тази тема откриваме и в „Неделя вечер“ с финал: „Нали само давайки, аз съм щастлива“. За поетесата е важно да може да каже: „или може би все пак така/ съм поддала на жалния чаша./ на samotния - братска ръка“ („Участ II“). Дуалистичният строеж на целия свят и на самия човек непрекъснато се внизва в разсъжденията на поетесата. Самото най-висше творение на Бога – човекът, е единство от противоположности. Създателят, строителят и разрушителят е едновременно той; мечтателят и скептик, благородник и циник и т.н. И тя ще възкликне: „Не зная как да съвместя/ в едно възхита и презрение“ („Човекът“).

Тържеството на пошлото над истински стойността е също нейна тема: „Скромен гений лек открил/ учен – някакви закони./ Фолкът моден е по-мил./ Мачът пълни стадиони./ На екрана – филм-менте./ Миллиони се прехласват./ Малките деца – те/ ще ги следват, щом пораснат“ („С горчив привкус“). Тревогата какво днешните зрели хора ще завещаят на бъдещото поколение, какви злини и невидими разрушения на човешката духовност ще му оставят, е също открояваща се тема в тази поезия: „Слепи, зли, упорити/ готвими страдания час/ за онези, които/ ще живеят след нас“ („*** Тази пролетна зима“).

Трябва да се подчертае, че Иванка Павлова има не само очи за страданията на „унижените и оскърбените“ (Достоевски), а и изпитва истинско човешко съчувствие към ония, които забързаните минувачи дори не забелязват. А някои от тях, живеещи на улицата, поделят подхвърления им зальк и жалката си постелка и завивка с кучето (или с двете кучета), с което съжителстват и за което се грижат с обич (стихотворенията „Старият клошар“, „Бездомникът“, „Сакатият“, „Урок“). Стихотворението за слепца ни казва, че той, незрящият, има на какво да научи зрящия. Ощетените по рождение или изнаднали отпосле на дъното, тя не само е забелязала, развълнувала се е от участието им, но и ги е направила център на различни свои стихотворения, пълни с разбиране и човеколюбие – нещо, рядко срещано в съвременната ни поезия.

Тревожна е тя и от късогледството на днешния човек: „В слепотата си човекът/ иска Марс да покори./ след като полка-лека/ всичко живо умори“ („Сгазен гълъб на шосето“). Страстна защита на човечността откриваме и в нейните стихотворения със саркастичен тон за ония хитреци, грабители и измамници, които съвременното намножи, а те имат вече и характерен външен вид: „с костюм и с връзка, с куфарче дори“; „нали си мъж достоен – с власт, с пари“. Този герой на нашето време знае да се усмива с юдинска усмивка. Ако трябва, веднага ще подложи на конкуренцията крак. Поетесата се обръща към него с думите: „Познавах правилата на живота./ Почти почтен, бе чувство за вина/ печелиш слава, постове, имоти/ и грабиш с мярка своята страна“ („Умерено падение“). И ще обобщи за времето, родило тези „герои“: „Настъпиха за хитреците/ най-хубавите времена./ Крадат прикрито и открито/ оглозганата ни страна“; „Ще ръфат дълго, дълго още/ от мъченищата без рама“. А „България не заслужава/ пренебрежение, беди./ но ги търпи. Съдба такава/ кой и защо ѝ отреди?“.

Очаквано в книгата се откроява и темата за „Жената – божият посредник/ на чудото, наречено живот“ („За-късняла благодарност“). Няма сантименталност в осветяването на тази тема, има мъдро и спокойно обобщение, че колкото и трудна и тръплива да е женската житейска пътека, „на жената в този свят/ е отредена висша мисия“. Възнуват поетесата и вечните човешки чувства: любов,

омраза, патриотизъм, желание за разбирателство чрез добронамереност: „Два остри камъка брашно не мелят“; „Две същества, които се обичат,/ от мечовете изковават плуг“. Да, доказва убедително Иванка Павлова в не едно свое стихотворение, че обичта е вълшебна сила, и тя горещо изповяда това. От още много теми кипи тази поезия. Намерили са място и злободневните разсъждения за напрегатните времена на корона-вируса.

Интересна е и друга „група“ стихове за големи поети – Владимир Висоцки, Христо Смирненски, Андрей

Худ. Иван Бочев, Графика

Германов.

Иванка Павлова владее перфектно класическия стих, който ползва. И това допринася богатото съдържание да се възприема неусетно, вниманието при четенето да е подпомогнато от мелодиката на стиха, която засилва и емоционалното въздействие.

„Преди залеза“ има и един втори раздел, озаглавен „Трикрили птици“. Оригинални и изразени с малко думи мисли и външения, събрани в три реда (стиха), чието богатство на теми и идеи е впечатляващо. Четенето им е истинска наслада. Те будят много размисли, карат читателя да се връща към тях и да намира нови, неуловени при първия прочит интересни, а често и изненадващи мисли. Много от „трикрилите птици“ на Павлова са пример за заредена със смисъл словесност, която с подтекста си казва много повече от онова, съдържащо се на пръв поглед в думите. Например: „Врата с катинар./ На покрива – чер гарван./ Капчукът плаче“. Отишъл си е цял един човешки личен свят. Какъв ли? Или: „Книга и бастун -/ милостива подкрепа./ Духът несломен“. Или: „Само човекът/осъзнава, че е смъртен./ Жестока милост“. И още: „За вас погача./ господа политици./ За нас - трошци“. Темите са изключително разнообразни. Всеки може да открие свои сред тях, сякаш написани точно за него. А това не е никак малко, нали? Особено в това море от често претенциозни, но без задължителния втори план „нови“ стихотворни форми, заливащи литературния печат.

В заключение ще си позволя да повтора: думата „залез“ остава само в заглавието на тази книга. В нея има кипеж от мисли, идеи, принципи – всичките една страстна защита на истината, доброто и обичта.

Петя Цолова

ИЩЕЦЪТ

Скоро и той, и жена му, и двете му момчета свикнали с шума от преминаващите през нощта влакове и спели добре. Тези шумове станали част от присъщите на нощта шумове и те просто ги елиминирали. Свикнали и овцете, също и магарето. Кокошките най-бавно се адаптирали, но в крайна сметка и те спрели да обръщат внимание и снасяли яйца като луди. Единствено петелът проявявал признаци на раздразнение и то само при преминаването на товарни влакове.

Живеели Арсо и семейството му в този пасторал. Грижили се за животните и се прехранявали от своя труд. Основната им храна била от собственото производство. Продавали част от добитото мляко, също и агнета. Така се сдобивали с пари за нещата, които не могли да си произведат сами. Самозадоволявали се и с напикти. Арсо събирал плодовете на джанките, които се оказали доста родовити.

Георги Белев

Железопътната линия минава доста далеч от селото. Може би на километър. Преди много години, когато се проектирало трасето на линията, първоначалната идея била, да мине непосредствено до крайните къщи. Тази идея срещнала неодобрение от страна на селяните. Те били против, защото се опасявали, че преминаващите влакове ще ги будят нощем и ще плашат кокошките им. Протестирали, събрали подписа.

В крайна сметка, наложили се и проектантите пречертали плана. Изградили линията някъде сред нивите. Там направили и гара със съответната инфраструктура. И влаковете тръгнали по новозизградения железен път. Селяните продължили да спят необезпокоявани, а кокошките им били спокойни и щастливи.

Имало едно неудобство за хората от селото, които желали да пътуват с влака. Налагало им се да изминават пеш повече от километър по един черен път, за да стигнат от селото до спирката. Но какво да се прави, няма пълно щастие. Трябвало да се избира между щастното на кокошките и това на стопаните им.

С времето в района на ЖП гарата се формирала малка махала, състояща се от десетина къщи. Там се заселили хора от селото, както и такива, дошли от други места.

Един от тези заселници бил Арсо, който се преселил от Ново село. По професия Арсо бил животновъд. Отглеждал стадо от тридесетина овце и така се прехранявал. Обитавал последната къща, най-отдалечената от гарата. Семейството му било немогочислено. Също и паричните му средства. Рядко се намира богат овчар. По тези причини, той построял малка къща. Построил също и кошара, съобразявайки размера и с числеността на стадото. Към кошарата пристроил допълнително едно по-малко помещение за магарето, а също и кокошарник.

Стопанката разрабдила в двора зеленчукова градинка, където отглеждала по малко пипер, лук, фасул, тикви и подправки.

Дворът бил голям. Представлявал поляна, от която той косял и събирал сено за храна на животните. Имало сред поляната и няколко саморасли джанки. Арсо заградил двора с нисък дувар и го наградил с натрупани отгоре клоии и тръни. Така неговият дом станал негова крепост.

Почти на имотната граница, но в сервитута на линията имало един огромен клонест орех, който раждал едри плодове. Когато правел оградата, Арсо леко я изкривил и така заградил и ореха. Приобшил го към своите притежания и се ползвал от реколтата му.

Когато джибрите преферментирали, товарел каците на магарешката каруца и ги заркавал на селския казан за изваряване. Така се сдобивал с райийка, без която битието на селянина е немислимо.

Когато се налагало, Арсо се качвал на влака и отивал в града на пазар. Рядко го правел. Но пък добрата транспортна свързаност се оказала полезна за развитието на синовете. Те двамата ежедневно ползвали услугите на железницата, за да прехождат до града на училище.

Годините минавали. Децата пораснали, изучили и се заселили в града. Отдали се на професии, различни от скотовъдството. Арсо, който вече бил бай Арсо останал да живее край линията със съпругата и животните си.

С годините много служители в железницата – кантонери, стрелочници и дребни началници, които минавали на проверки по трасето го опознали. С някои от тях бай Арсо се сприятелил. Когато имали възможност, тези хора се отбивали при него да се видят, да си поприскават и да убият някой час. Бай Арсо бил малко глуповат, но забавен. Разказвал разни смешни истории на онезния си новоселски диалект, дори свирел на гъдулка. Бил гостоприемен човек. Обичал да почерни гостите я с квасено мляко от овцете, я с прясно сирене, я с жълта ракия.

Веднъж станал инцидент. Поради

някаква неизправност, последният вагон на някаква товарна композиция се откачил и дерайлирал. При това, той се стоварил върху кривата ограда на бай Арсо, помел я и прекършил почти до земята големия благодатен орех.

Човекът бил много разстроен от загубата. Когато се поуспокоил, премислил и решил да потърси компенсация от железницата. Решил да заведе дело и да я съди за нанесената му щета. Но не бил твърде опитен в такива административни процедури. Не знаел как да постъпи.

Няколко дни по-късно при него се отбили трима железничари. Единият от тях бил някакъв началник, инженер, тоест – грамотен човек. Познавали се от много време.

Бай Арсо решил, че моментът е удобен да помолит инженера за помощ. Поканил гостите, настанил ги да седнат на масата под навеса и викнал на жена си:

–Помня, разбира се. Големите неприятности имамхе.

–Тека. Арно, ама вагонът се претърколи и ми събори дуварът. И ми скършил орейт.

–И какво?

–Намислил съм се да съдим железницуту. Да ми плати орейт. Ама не разбирам що трябва да пишем. Та те молим, ти да ми напишеш заявлението. Лей си гръмътън човек, дегъм.

–А, как така ще съдиш железницата. Не може.

–Оти да не може? Унищожихме ми дървото. Знаеш ли ти, колко убаво дърво беше. Раджаше едри и благи ореси. И много. Събрал съм по една кола. И цяло зиме трошимо и рұчамо. Дорим съм продавал на човепи.

–Продавал си, казваш.

–Продавал съм. А сега нѐма. Бабо, я донеси мѐлвин и рѐтию, началникът да напише заявлението.

Инженерът се позамислил малко.

После казал със сериозен тон:

–Слушай, бай Арсо, тая няма да я бле.

–Оти бе, началник?

–Този орех не е бил твой. Той си е бил винаги на железницата. Но ти си го присвоил. То се вижда, как си изкривил оградата, за да го заградиш. И двадесет години си го ползвал. Двадесет години си събирал по една кола орехи, продавал си ги и си се обогатявал. И то за сметка на железницата. Двадесет години си я ограбвал.

Бай Арсо слушал инженера, зипнал срещу него. Взел да се притеснява. А онзи продължил: –Знаеш ли, че ако подам рапорт, железницата веднага ще заведе дело срещу теб. И съдът ще реши, че трябва да и платиш двадесет коли орехи, заедно с лихвите.

–А, ба, началник, немѐй тека!

–Какво немѐй. Като нищо ще те осъдят.

–За кое да ме съде бре? За тия ли орѐй?

Ама ти знаеш ли колко лошо дърво беше това. Ич не пристѐше. Много малко раджаше и само първѐйви орѐси. Нищо не съм брал. Само ми засѐлчаше ливадѐту, дегѐм.

–Абе, аз ще взема да напиша рапорт, пък ще видим.

–Немѐй бре, началник. Сѐди мѐрѐн. Бабо, я донѐси едно шише от жѐлтуту рекѐю. И едну гърѐвалю сѐренѐе.

Бабата забързала да изпълни поръчката, а инженерът, запазвайки сериозния си вид, смигнал съучастнически на своите колеги.

АДРЕС: 6003 СТ.ЗАГОРА, УЛ. ХР. БОТЕВ 4

ГЛАВЕН РЕДАКТОР: ЙОРДАН АТАНАСОВ

ТЕЛ: 042/649-110, GSM 0888 790 135

РЕДАКТОРИ: РУМЕН СТОЯНОВ, ИВАН БОЧЕВ

КРАСНИМРА БОЖАНОВА

ИЗДАТЕЛ: НЧ „ДАСКАЛ ПЕТЪР ИВАНОВ-1988“

E-MAIL: LIT_GLAS@ABV.BG

ИНТЕРНЕТ СТРАНИЦА: LITERATURENGLAS.COM

IBAN: BG14 UNCR 7630 1074 8633 90 BIC: UNCRBGSF

УНИКРЕДИТ БУЛБАНК СТАРА ЗАГОРА

ПЕЧАТ: „ЛИТЕРА ПРИНТ“ АД - СТАРА ЗАГОРА

НЕ СЕ ВРЪЩАТ И НЕ СЕ РЕДАКТИРАТ МАТЕРИАЛИ!

АБОНАМЕНТ - САМО В РЕДАКЦИЯТА

